

Janna Jukkala

**VARHAISKASVATUKSEN OPETTAJIEN
TULKINTOJA LASTEN
YHDENVERTAISUUDESTA JA SEN
EDISTÄMISESTÄ VARHAISKASVATUKSESSA**

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Toukokuu 2024

TIIVISTELMÄ

Janna Jukkala: Varhaiskasvatuksen opettajien tulkintoja lasten yhdenvertaisuudesta ja sen edistämisestä varhaiskasvatuksessa

Kandidaatintutkielma

Tampereen yliopisto

Kasvatustieteiden tutkinto-ohjelma

Toukokuu 2024

Tämän tutkimuksen tavoitteena on tarkastella varhaiskasvatuksen opettajien tulkintoja lasten yhdenvertaisuudesta sekä selvittää millaisilla keinoilla ja teoilla opettajat pyrkivät edistämään ja tukemaan lasten yhdenvertaisuutta varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksen näkökulmana on varhaiskasvatuksen opettajien tulkinnat aiheeseen, sillä he ovat oman alansa ammattilaisia, ja yhdenvertaisuus on yksi keskeisimmistä arvoista varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksen tutkimuskysymykset ovat seuraavanlaiset: millaisia ovat varhaiskasvatuksen opettajien tulkinnat lasten yhdenvertaisuuden toteutumisesta varhaiskasvatuksessa? millaisia konkreettisia toimintatapoja varhaiskasvatuksen opettajilla on yhdenvertaisuuden edistämiseksi varhaiskasvatuksessa?

Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Aineisto kerättiin haastattelemalla neljää varhaiskasvatuksen opettajaa, jotka kaikki työskentelevät erään pienen suomalaisen kaupungin alueella. Haastattelu toteutettiin ryhmähaastatteluna. Tutkimusaineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.

Tuloksia käsiteltiin tutkimuskysymyskohtaisesti. Tutkimuksen tulosten perusteella varhaiskasvatuksen opettajien tulkinnat yhdenvertaisuuden käsitteestä ja sen merkityksestä ovat hyvin samankaltaiset toistensa kanssa. Opettajat näkevät lapset aktiivisina toimijoina ja heidän mukaansa lasten osallisuutta tulee huomioida kaikessa toiminnassa. Tulokset osoittavat, kuinka opettajat pyrkivät aktiivisesti edistämään lasten yhdenvertaisuutta päiväkodin arjessa monilla eri keinoilla. Tuloksissa korostuu aikuisen läsnäoloon, yksilölliseen kohtaamiseen ja arjen ennakkointiin liittyviä keinoja. Lisäksi tulosten mukaan pienillä arkisilla teoilla on suuri merkitys varhaiskasvatuksen arjessa yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Avainsanat: yhdenvertaisuus, varhaiskasvatus, tasa-arvo, inklusiivinen varhaiskasvatus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
2	TEORIATAUSTA	6
2.1	Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon käsitteet.....	6
2.2	Lasten yhdenvertaisuus varhaiskasvatuksessa.....	7
2.2.1	<i>Inklusiivinen varhaiskasvatus</i>	7
2.2.2	<i>Toiminnallinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnittelu varhaiskasvatuksessa</i>	9
2.2.3	<i>Lasten yhdenvertaisuus varhaiskasvatuksen opettajan työssä</i>	10
2.2.4	<i>Opettajat pedagogisina johtajina tukemassa lasten yhdenvertaisuutta</i>	10
3	TUTKIMUKSEN TAVOITE JA TOTEUTUS	12
3.1	Tutkimuskysymykset.....	12
3.2	Tutkimusmenetelmät ja aineistonhankinta.....	12
3.3	Aineiston analyysi	13
3.4	Tutkimuksen eettisyyden tarkastelua.....	14
4	TULOKSET	16
4.1	Lasten yhdenvertaisuus ja osallisuus toimintaa ohjaavina arvoina	16
4.1.1	<i>Opettajien tietoisuus roolistaan yhdenvertaisuuden edistämässä</i>	17
4.1.2	<i>Opettajien vastuu tiimin pedagogisina johtajina</i>	18
4.2	Opettajien aito läsnäolo ja vuorovaikutus	18
4.2.1	<i>Arjen ennakoitavuus ja lasten kuuleminen</i>	19
4.2.2	<i>Haasteet yhdenvertaisuuden edistämässä</i>	20
4.2.3	<i>Tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnittelu arjen apuvälineenä</i>	21
4.3	Yhteenvetoa	22
5	POHDINTA	24
5.1	Keskeisten tulosten pohdinta ja johtopäätökset.....	24
5.2	Tutkimuksen luotettavuuden tarkastelua	26
5.3	Jatkotutkimusaiheita	26
	LÄHTEET	28

1 JOHDANTO

Nykypäivän suomalaisessa varhaiskasvatuksessa käydään yhä enemmän keskustelua demokratian, tasa-arvon ja eriarvoisuuden teemoista (Sevon ym., 2021). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa painotetaan kaikille lapsille kuuluvia yhtäläisiä oikeuksia, yhdenvertaisuuteen, tasa-arvoon, moninaisuuden arvostamiseen sekä osallisuuteen liittyen (Opetushallitus, 2022). Vuonna 2015 voimaan tulleen yhdenvertaisuuslain (1325/2014, 1 §) tavoitteena on tukea ja edistää yhdenvertaisuutta sekä torjua eriarvoisuutta. Eerola-Pennanen & kumppaneiden (2022) mukaan varhaiskasvatuksen opettajilla on merkittävä rooli yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen varhaiskasvatuksen toteuttamisessa. Heidän mukaansa varhaiskasvatuksen opettajien rooliin yhdenvertaisuuden edistämässä kuuluu oleellisesti ympäristöjen muokkaaminen siten, että ne ovat avoimia ja inklusiivisia jokaiselle lapselle. Tämä tarkoittaa käytännössä huomion kiinnittämistä ympäröivien tekijöiden muuttamiseen siten, että ne eivät synnytä eriarvoisuutta vaan tukevat kaikkien lasten osallisuutta ja yhdenvertaisuutta (Eerola-Pennanen ym., 2022). Lasten yhdenvertaisuuteen voidaan pyrkiä käytännössä monin eri menetelmin muun muassa tarjoamalla yksilöllisesti kohdennettua tukea lapsen tarpeiden mukaan, säännöllisellä yhteistyöllä vanhempien ja muiden varhaiskasvatuksen verkostoon kuuluvien ammattilaisten kanssa sekä luomalla inklusiivisen oppimisympäristön (Opetushallitus, 2022). Periaatteet yhdenvertaisuudesta ja tasa-arvosta ovat melko selvät, mutta niiden toteuttaminen käytännössä voi olla haastavaa.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää, kuinka varhaiskasvatuksen opettajat tulkitsevat lasten yhdenvertaisuuden ja millaisilla konkreettisilla keinoilla he pyrkivät edistämään lasten yhdenvertaisuutta varhaiskasvatuksessa. Tutkimukseni pyrkii tarkastelemaan näkemyksiä ja käytäntöjä, joilla varhaiskasvatuksen opettajat työskentelevät varmistaakseen kaikkien lasten tasavertaiset mahdollisuudet ja oikeudet osallistua varhaiskasvatukseen. Lasten yhdenvertaisuuteen liittyvistä teemoista on tehty tutkimusta aiemmin. Muun

muassa Juutisen (2015) tutkimuksessa tutkittiin lasten yhteenkuuluvuuden rakentumista päiväkotiympäristössä. Hänen tutkimuksensa tulokset osoittivat, kuinka lasten yhteenkuuluvuus ei ole pysyvästi vakiintunut, vaan se muovautuu ja kehittyy jatkuvasti uudelleen.

Aiheen ajankohtaisuus ja merkitys herättivät oman kiinnostukseni. Opintojeni aikana olen syventänyt omaa ymmärrystäni lasten yhdenvertaisuuteen liittyen. Tämän innoittamana päätin suunnata tutkimukseni lasten yhdenvertaisuuden teeman pariin.

2 TEORIATAUSTA

Tässä luvussa tarkastelen tutkimuksen kannalta oleellista teoriataustaa. Ensin avaen yleisesti yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon käsitteitä. Tämän jälkeen käsittelen lasten yhdenvertaisuutta, inklusiivista varhaiskasvatusta ja toiminnallista tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnittelua. Lopuksi käsittelen varhaiskasvatuksen opettajan työtä yhdenvertaisuuden edistämisen parissa.

2.1 Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon käsitteet

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovat käsitteinä melko samankaltaiset. Käsitteet helposti sekoitetaan keskenään ja niitä käytetään toisinaan jopa virheellisesti. Velvoite edistää yhdenvertaisuutta perustuu yhdenvertaisuuslakiin (1325/2014, 8 §), jonka mukaan kenenkään ei tulisi kokea syrjintää minkään henkilön ominaisuuden tai ulkoisen syyn takia. Tasa-arvo keskittyy tasapuoliseen kohteluun ja samojen mahdollisuuksien tarjoamiseen, kun yhdenvertaisuus puolestaan korostaa yksilöiden erilaisten tarpeiden huomioon ottamista ja niiden täyttämistä. Buchholtzin ja kumppaneiden (2020) mukaan tasa-arvo määritellään normatiiviseksi ihanteeksi, jonka mukaan jokaisen ihmisen tulee saada samanlaista ja samanarvoista kohtelua keskenään, kun taas yhdenvertaisuus viittaa enemmän yksilöiden erilaisiin tarpeisiin ja niiden huomioimiseen oikeudenmukaisella tavalla. Laiho (2013) mainitsee tutkimuksessaan, kuinka Suomessa tasa-arvo käsitteenä liitetään yleensä sukupuolten väliseen tasa-arvoon, kun taas yhdenvertaisuuden käsite laajentaa tarkastelua myös muiden epätasa-arvoista kohtelua aiheuttavien tekijöiden osalta. On oleellista ymmärtää näiden käsitteiden eroja ja soveltaa niitä oikein eri yhteyksissä, jotta voidaan edistää oikeudenmukaisuutta ja yhdenvertaisuutta.

2.2 Lasten yhdenvertaisuus varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatustilain (540/2018) mukaan varhaiskasvatuksen tulee olla yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistävää. Lisäksi varhaiskasvatusta ohjaavan varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus, 2022) painotetaan yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Sevon & kollegat (2021) painottavat tutkimuksessaan, kuinka lasten osallisuuden merkitys konkretisoituu vasta, kun se näkyy käytännön toimintana ja tekoina kaikessa päiväkodin toiminnassa. On siis oleellista siirtää osallisuuden ja yhdenvertaisuuden käsitteellistäminen konkreettiseksi teoksi ja käytännöiksi päiväkodin arjessa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) korostetaan, kuinka lasten yhdenvertaisuus on merkittävä osa varhaiskasvatuksen arvoperustaa. Yhdenvertaisuudella varhaiskasvatuksessa tarkoitetaan, että jokaisella lapsella on tasavertainen oikeus osallistua varhaiskasvatukseen ja saada samanarvoista kohtelua mistään ulkoisista tekijöistä riippumatta. Varhaiskasvatuksessa lasten yhdenvertaisuutta tulee tukea tarjoamalla kaikille lapsille tasa-arvoiset mahdollisuudet osallistua kaikkeen päiväkodin toimintaan (Opetushallitus, 2022).

Sevon ja kollegat (2021) mainitsevat, kuinka yhdenvertaisella osallisuudella viitataan paitsi demokratiaan ja tasa-arvoon liittyvään osallisuuteen, myös heikompien oikeuksien suojaamiseen. Eerola-Pennanen & kollegat (2022) taas korostavat yhdenvertaisuuden merkitystä kasvatuksen ja opetuksen kontekstissa. Heidän mukaansa yhdenvertaisuudella tarkoitetaan mahdollisuutta tasa-arvoiseen oppimiseen tarjoamalla erilaisia mahdollisuuksia jokaiselle lapselle. Korkealaatuisen opetuksen toteuttaminen on mahdotonta ilman tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta, näin ollen yhdenvertaisuuden toteutumisella voidaan varmistaa, että kaikki lapset voivat hyötyvät opetuksesta (Eerola-Pennanen ym., 2022).

2.2.1 Inklusiivinen varhaiskasvatus

Viitalan (2019) mukaan inklusiivinen varhaiskasvatus pohjautuu inklusion arvopohjaan, mikä tarkoittaa laadukkaan kasvatuksen ja koulutuksen mahdollistamista kaikille. Hänen mukaansa siinä pääajatuksena on

toimintaympäristöjen muokkaaminen lasten yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Viitala (2019) korostaa, inklusion käsitteen olevan melko laaja eikä sitä siksi voida yksiselitteisesti määritellä. Hän kuvaa sen tarkoittavan mukaan kuulumista, jossa tärkeitä ja vaikuttavia arvoja ovat muun muassa tasa-arvo sekä yhdenvertaisuus.

Alilan ja kumppaneiden (2019) mukaan varhaiskasvatukseen tulee toteuttaa inklusion periaatteita, mikä tarkoittaa, että kaikilla lapsilla on mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen riippumatta mistään ulkoisista tekijöistä. He korostavat, kuinka inklusion tulee kohdistua jokaiseen, eikä ainoastaan erityistä tukea tarvitseviin lapsiin. Inklusiivinen toimintakulttuuri pyrkii edistämään yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa, mikä tarkoittaa kaikkien yhteisön jäsenten kuuntelemista ja arvostamista (Alila ym. 2019). Inklusion ja yhdenvertaisuuden käsitteet ovat vahvasti yhteydessä toisiinsa. Inklusion pyrkimyksenä on siis käytännössä toteuttaa yhdenvertaisuuden periaate, tarjoamalla jokaiselle lapselle mahdollisuuden osallistua varhaiskasvatukseen omista lähtökohdistaan riippumatta (Viitala, 2019).

Viitalan (2019) mukaan opettajien sitoutuminen inklusiiviseen pedagogiikkaan ja kulttuuriseen moninaisuuteen luo perustan lasten tasa-arvoiselle ja yhdenvertaiselle kehitykselle ja oppimiselle. On siis oleellista ymmärtää, kuinka inklusiivinen varhaiskasvatus on jatkuva kehitysprosessi, eikä vain toimintamalli. Hermanfors (2017) puolestaan korostaa inklusiivisen varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelemista sen kautta, että kaikki lapset voivat siihen osallistua. Hän painottaa, kuinka on oleellista kiinnittää huomiota mahdollisten vastaan tulevien haasteiden ratkaisemiseen. Inklusiivisessa varhaiskasvatuksessa pyrkimyksenä on luoda ympäristö, jossa jokainen lapsi tuntee itsensä hyväksytyksi sellaisena kuin on (Hermanfors, 2017).

Laakson ja kumppaneiden (2020) tutkimuksessa ilmeni haasteita inklusion käsitteen ymmärtämisessä. Heidän mukaansa selkeää käsitystä tulosten mukaan inklusiosta ei ollut, mutta suhtautuminen inklusioon koettiin kuitenkin myönteisenä. Heidän tutkimuksellaan voidaankin osoittaa, kuinka inklusiivisen toiminnan toteutumiseksi on oleellista ymmärtää inklusion käsitteen merkitys.

2.2.2 Toiminnallinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnittelu varhaiskasvatuksessa

Lasten yhdenvertaisuus on aiheena erittäin ajankohtainen. Erityisesti tämä korostuu 1.6.2023 voimaan astuneen lainsäädännön myötä, joka velvoittaa kaikkia varhaiskasvatuksen järjestäjiä toimipaikkakohtaisten toiminnallisten tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelmien laatimiseen (Opetushallitus, 2023). Perhepäivähoidossa ja kunnallisessa avoimessa varhaiskasvatuksessa kunnat laativat yhteistyössä alueensa toimijoiden kanssa yhteiset suunnitelmat tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi (Opetushallitus, 2023).

Alasaari & Katainen (2016) mainitsevat selvityksessään, kuinka kasvattajien laatimia toimintasuunnitelmia tarkastellessa, on tärkeää keskittyä niiden yleisiin suuntaviivoihin ja harkita, miten nämä tavoitteet konkreettisesti ilmenevät käytännön toiminnassa. Toiminnallinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnittelu on kehitetty varhaiskasvatuksen henkilöstön avuksi ja sen tavoitteena on pyrkiä edistämään tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta systemaattisesti varhaiskasvatuksen arjessa (Opetushallitus, 2023).

Eskelisen & Itäkareen (2020) mukaan tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnittelu on koko tiimin yhteinen asia, jossa jokainen työyhteisön jäsen sitoutuu systemaattisesti edistämään tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Ahonen (2023) kuvaa varhaiskasvatuksen tiimin koostuvan yleensä kolmesta eri ammattiryhmän edustajasta, joilla on koulutus varhaiskasvatuksen opettajan, -sosionomin tai -lastenhoitajan tehtäviin. Näiden lisäksi tiimiin voi kuulua myös esimerkiksi ryhmäavustaja tai lapsen henkilökohtainen avustaja (Ahonen, 2023).

Varhaiskasvatuksessa on olennaista tehdä suunnitelmallista työtä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi, sillä lapset jo varhaisessa iässä omaksuvat sukupuoliin liittyviä normeja (Opetushallitus, 2023). Toiminnallisen tasa-arvosuunnittelun tulisi tukea tasa-arvon toteutumista käytännönläheisillä toimenpiteillä, joissa suunnitelma tarjoaa ohjeita kasvattajille siitä, mitkä asiat ovat olennaisia tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisen kannalta (Alasaari & Katainen, 2016).

2.2.3 Lasten yhdenvertaisuus varhaiskasvatuksen opettajan työssä

Yhdenvertaisuus on olennainen osa varhaiskasvatuksen opettajan ammattietiikkaa ja heidän roolinsa lasten yhdenvertaisuuden edistämässä varhaiskasvatuksessa on keskeinen (Eerola-Pennanen ym., 2022). Opettajalla on velvollisuus huolehtia, että kaikilla oppilailla on tasa-arvoiset mahdollisuudet osallistua opetukseen ja saada tarvittavaa tukea oppimisessa (Tirri & Kuusisto, 2019). Opettajien tulee huomioida lasten yksilölliset tarpeet ja lähtökohdat. Tämä merkitsee käytännössä sitä, että opettajan on luotava yhdenvertainen oppimisympäristö, jossa lapsille on tarjolla erilaisia tapoja osallistua ja olla mukana ryhmän toiminnassa (Eerola-Pennanen. ym. 2022).

Hermanfors (2017) toteaa, kuinka aikuisten kunnioittava suhtautuminen lapsiin heijastuu myös lasten välisiin suhteisiin. Aikuisten tulee opastaa lapsia tiedostamaan erilaiset tarpeet ja hyväksymään, että kaikki lapset eivät käyttäydy samalla tavalla. Eerola-Pennanen & kollegat (2022) mainitsevat, kuinka varhaiskasvatuksen opettajien merkitys korostuu erityisesti silloin, kun pienet lapset alkavat olemaan yhä enemmän tietoisia ja kiinnittämään huomiota eri ympäristöissä tapahtuvaan sosiaaliseen jakautumiseen ja syrjintään. Erityisesti näissä arjen tilanteissa opettajan aktiivinen rooli korostuu yhdenvertaisuuden tukemisessa ja edistämässä. Lapsia ohjataan ymmärtämään ja hyväksymään erilaisuus ja oppimaan kunnioittamaan toinen toistensa tarpeita ja tapoja (Eerola-Pennanen ym. 2022).

Juutisen (2015) mukaan lasten yhteenkuuluvuuden tukemista sekä edistämistä varhaiskasvatuksessa voidaan saada aikaan pienilläkin toimenpiteillä. Hänen mukaansa yhteenkuuluvuutta ei kuitenkaan usein nähdä tietoisena valintana päiväkotien pedagogiikassa, vaan se tulee usein esiin vasta esimerkiksi kiusaamistilanteissa. Tämä herättääkin kysymyksen siitä, tuleeko yhteenkuuluvuuden merkityksestä ja sen tukemisesta tietoiseksi vasta ongelmien ilmetessä.

2.2.4 Opettajat pedagogisina johtajina tukemassa lasten yhdenvertaisuutta

Fonsenin & Parrilan (2016) mukaan varhaiskasvatuksen pedagogista johtajuutta tarkastellessa on olennaista muistaa sen keskeinen päämäärä, mikä liittyy lapsen

kokonaisvaltaiseen kehitykseen, oppimiseen ja hyvinvointiin. Tämä tarkoittaa pyrkimystä tukea ja edistää lasten kasvua ja oppimista parhaalla mahdollisella tavalla. Fonsén (2014) korostaakin, kuinka tehokas pedagoginen johtajuus vaatii vahvaa pedagogiikan ymmärrystä, sillä varhaiskasvatus on tiimityötä, jossa varhaiskasvatuksen opettaja toimii oman tiiminsä pedagogiikan johtajana.

Kuten Heikka ja kumppanit (2022) tutkimuksessaan mainitsivat, pedagoginen johtajuus ilmenee erilaisissa muodoissa ja tilanteissa, ja niiden johtamistyyliin vaikuttaa myös opettajan henkilökohtaiset tekijät ja mieltymykset. Heidän mukaansa tiimin pedagogisena johtajana opettajan tavoitteena on yhdenvertaisuutta edistävän toimintakulttuurin luominen, jossa jokaisella lapsella on tasavertaiset mahdollisuudet olla mukana kaikessa varhaiskasvatuksen toiminnassa. Heikka ja kumppanit (2022) toteavat myös tutkimuksessaan, kuinka varhaiskasvatuksen opettajat tiedostavat aktiivisen roolinsa pedagogisesti merkittävien teemojen ylläpitäjinä päiväkodin arjessa. Heidän mukaansa johtajuuskäytäntöihin kytkeytyy monenlaiset tehtävät ja vastuut liittyen pedagogisiin toimintoihin, pedagogisen työn tavoitteisiin, ammatilliseen kehittymiseen sekä yhteistyöhön vanhempien ja muiden ammattilaisten kanssa.

Fonsen (2019) taas mainitsee, kuinka tiimille on hyvä korostaa, kuinka pedagoginen johtajuus tuo opettajille lisää työtehtäviä ja vastuuta. Hänen mukaansa varhaiskasvatuksen opettajan käyttämät työkalut pedagogisen johtajuuden toteuttamiseksi ovat samat kuin johtajalla, mutta tiimin toiminnan tasolle sovellettuna. Parrilan & Fonsenin (2016) mukaan, opettajan vastuulla on myös tiimityön edistämisen kannalta tärkeiden työvälineiden laatimiseen liittyvä ohjaaminen ja johtaminen. Näitä työvälineitä ovat esimerkiksi ryhmävasu sekä tiimisopimus. Yhteisesti sovittuihin toimintatapoihin on helpompaa näiden sopimusten avulla sitoutua ja sitä kautta varhaiskasvattajien toteuttaa kaikille yhdenvertaista varhaiskasvatusta (Parrila & Fonsen, 2016).

3 TUTKIMUKSEN TAVOITE JA TOTEUTUS

Tämän tutkimuksen tavoitteena on tutkia varhaiskasvatuksen opettajien tulkintoja lasten yhdenvertaisuudesta sekä selvittää millaisilla konkreettisilla keinoilla opettajat pyrkivät edistämään lasten yhdenvertaisuutta varhaiskasvatuksessa. Tässä luvussa esittelen ensin tutkimukselle asetetut tutkimuskysymykset, jonka jälkeen käsittelen käyttämiäni aineistonhankintamenetelmiä sekä kuvaan aineiston analyysiprosessia. Lopuksi tarkastelen tutkimuksen eettisyyttä.

3.1 Tutkimuskysymykset

1. Millaisia ovat varhaiskasvatuksen opettajien tulkinnat lasten yhdenvertaisuuden toteutumisesta varhaiskasvatuksessa?
2. Millaisia konkreettisia toimintatapoja varhaiskasvatuksen opettajilla on yhdenvertaisuuden edistämiseksi varhaiskasvatuksessa?

3.2 *Tutkimusmenetelmät ja aineistonhankinta*

Toteutin tämän tutkimuksen laadullisella eli kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä. Laadullinen tutkimusmenetelmä sopi tähän tutkimukseen, sillä siinä pyritään ymmärtämään ilmiötä ihmisten omista näkökulmasta käsin, jolloin saadaan tietoa siitä, miten he kokevat ja tulkitsevat kyseisen ilmiön (Vilka, 2021). Tutkimukseen osallistui neljä vapaaehtoista varhaiskasvatuksen opettajaa erään pienen kaupungin kolmesta eri varhaiskasvatusyksiköstä. Lähestyin tämän kaupungin päiväkodinjohtajaa sähköpostilla ja hänen kautta sain vapaaehtoisten haastateltavien yhteystiedot. Haastateltavien varhaiskasvatuksen opettajien kanssa sovimme haastatteluaikataulun sähköpostin välityksellä.

Keräsin tämän tutkimuksen aineiston ryhmähaastatteluna Teamsin välityksellä. Päätin toteuttaa haastattelun ryhmähaastatteluna, sillä koin, että ryhmässä

haastateltavat saavat tukea ja rohkaisua toisiltaan tarpeen mukaan ja lisäksi ryhmähaastattelussa saatavan tiedon määrä voi olla suurempi, kun haastateltavat jakavat näkökulmiaan ja muistikuviaan yhdessä (Eskola & Suoranta, 1998). Ryhmähaastattelu toteutui teemahaastatteluna. Teemahaastattelu tuntui sopivalta tähän tutkimukseen, sillä se on metodina vapaamuotoinen, mutta etenee kuitenkin ennalta määriteltujen teemojen ja tarkentavien kysymyksien mukaisesti (Puusa & Juuti, 2020). Teemahaastattelu kannustaa tutkittavia puhumaan tutkimukseen liittyvistä aiheista vapaammin ja siinä korostuu tutkittavien omat käsitykset ja näkemykset aiheesta (Puusa & Juuti, 2020).

Valitsin tutkimusjoukoksi varhaiskasvatuksen opettajat, sillä he ovat keskeisessä roolissa yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteuttamisessa. Haastateltavia yhdisti opettajuus, he kaikki toimivat varhaiskasvatuksen opettajina samassa kaupungissa ja olivat tämän takia myös ennalta toisilleen tuttuja. Haastateltavien joukko koostui sekä pitkään varhaiskasvatuksen opettajana toimineista sekä hieman vähemmän aikaa toimineista opettajista. Joukossa oli sekä sosionomeja, että varhaiskasvatuksenopettajia. Tässä tutkimuksessa tehdyn ryhmähaastattelun kannalta koin sen positiivisena asiana, että haastateltavat tiesivät toisensa etukäteen. Se vähensi haastattelun luomaa jännitettä ja haastateltavat pystyivät melko rennosti kommentoimaan toistensa näkökulmia ja jakamaan samankaltaisia kokemuksia.

3.3 Aineiston analyysi

Tämän tutkimuksen aineiston analyysin toteutin sisällönanalyysilla. Sisällönanalyysilla pyritään tiivistämään ja yleistämään tutkittavaa ilmiötä (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Aloitin analyysin tekemisen litteroimalla aineiston ja tutustumalla siihen huolellisesti. Toteutin haastattelun Teams-sovelluksessa, jossa hyödynsin toimintoa, mikä litteroi puheen valmiiksi tekstimuotoon. Tarkistin litteroinnin vielä huolellisesti ja kirjoitin sen puhtaaksi, poistaen sieltä virheet, haastateltavien henkilötiedot sekä aineiston kannalta epäolennaiset täytesanat. Tämän jälkeen aloitin teemoittelemaan aineistoa eli poimin aineistoista useasti nousseet keskeiset teemat, jotka koin tutkimuskysymysten kannalta

merkityksellisiksi. Tämän avulla sain muodostettua aineistosta eri kategorioita. Teemoittelussa pyritään tunnistamaan ja jäsentämään tutkimusaineiston keskeisiä teemoja, jotka esiintyvät usean tutkittavan vastauksissa (Puusa & Juuti, 2020). Seuraavana vaiheena oli klusterointi eli etsin aineistosta samankaltaisia käsitteitä, joita yhdistelin keskenään (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Tämän jälkeen kirjoitin aineiston alkuperäisilmaisut pelkistettyyn muotoon. Aineistosta löytyvät samankaltaiset ilmaukset merkitsin värikoodeilla ja näiden värikoodien avulla sain luotua kategorioita, jotka liittyivät tiettyyn teemaan tai aihepiiriin. Tämän jälkeen luokittelin vielä samankaltaiset ilmaukset kunkin teeman alla omiin alakategorioihinsa. Ensimmäisestä tutkimuskysymyksestä muodostin kaksi pääkategoriaa. Ensimmäiseksi pääkategoriaksi muodostui yksilöllinen oikeus ja vapaus, jonka alakategorioita olivat itsensä toteuttaminen ja kasvaminen ilman ennako-oletuksia. Toiseksi pääkategoriaksi asetin osallisuuden, jonka alakategorioiksi muodostuivat kuulluksi tuleminen, osallistuminen sekä vaikuttaminen. Toisen tutkimuskysymyksen ensimmäiseksi pääkategoriaksi muodostui läsnäolo, jonka alakategorioita olivat yksilöllinen kohtaaminen, aika sekä huomiointi. Toiseksi pääkategoriaksi asetin arjen ennakkoinnin, jonka alateemoiksi muodostuivat säännöt, selittäminen, mahdollistaminen sekä perustelu.

3.4 Tutkimuksen eettisyyden tarkastelua

Tässä tutkimuksessa on noudatettu tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK, 2019) ohjeistuksia ja hyvää tieteellistä käytäntöä. Erityisesti ottaen huomioon eettiset periaatteet, kun tutkimuksen tarkastelun kohteena ovat henkilöt. Hyvällä tieteellisellä käytännöllä tarkoitetaan, että tutkimuksessa käytettävät tiedonhankinta-, sekä tutkimusmenetelmät ovat eettisesti toteutettuja (TENK, 2019). Tämä edellyttää myös tutkimustuloksiin kohdistuvaa rehellisyyttä ja tarkkuutta sekä lähdeviitteiden oikeanmukaista käyttämistä, mikä kunnioittaa toisten tutkijoiden tulosten esittelyä (Vilkkä 2021). Tutkimuksessa varmistin näiden eettisten periaatteiden toteutumisen huolehtimalla siitä, että haastateltavien yksityisyydensuoja säilyi läpi tutkimuksen. Osallistuminen tutkimukseen oli vapaaehtoista ja haastateltavien henkilöllisyys pysyi turvassa

koko tutkimuksen ajan. Tutkittaville lähetin sähköpostin välityksellä tiedot tutkimuksesta sekä tietosuojalomakkeen, mikä kertoo tutkittaville mitä tietoja heidän osallistumisensa tutkimukseen edellyttää, miten näitä tietoja käsitellään ja mihin tarkoituksiin niitä käytetään. Lisäksi, koska haastateltavien osallistuminen tutkimukseen oli täysin vapaaehtoista, täytyi ottaa huomioon, että tutkittavilla oli oikeus vetäytyä tutkimuksesta missä tahansa vaiheessa (TENK, 2019). Lisäksi varmistin haastateltavien suostumuksen tutkimukseen osallistumiseen vielä suullisesti ennen haastattelua. Tutkimusaineistoa on säilytetty suojatussa Tampereen yliopiston palvelimessa, salasanan takana, johon ainoastaan minulla itselläni tutkijana on pääsy.

4 TULOKSET

Tässä luvussa esittelen tämän tutkimuksen kannalta keskeisimpiä tutkimustuloksia. Käsittelem tuloksia tutkimuskysymysteni mukaisesti ja esitän merkittävimmät pää- ja alateemat aineiston analyysin perusteella. Tulosten tukena esitän haastattelussa esiintyviä sitaatteja. Merkitsin haastateltavat tunnistein (H1-H4) tarkoittaen H-kirjaimella henkilöä ja numerolla haastateltavaa.

4.1 Lasten yhdenvertaisuus ja osallisuus toimintaa ohjaavana arvoina

Haastateltavien puheessa lasten yhdenvertaisuus toimintaa ohjaavana arvona liittyi vahvasti sekä lasten oikeuksiin, että kasvun ja kehityksen yksilöllisyyteen. Kuten oheinen aineistositaatti osoittaa tämä ajattelu liittyi myös käsityksiin aikuisten odotuksista. Ennako-odotusten nähtiin rajaavan lapsen yksilöllisiä mahdollisuuksia.

”Mä tässä mietin, että jokainen lapsi saisi olla sellainen, kun hän on ja jotenkin kasvaa, kehittyä ja oppia ilman niitä meidän aikuisten oletuksia siitä millainen jonkun lapsen kuuluisi olla.” (H2)

Puhe yhdenvertaisuudesta ilmeni myös tulkintoina lapsen osallisuudesta. Alla olevassa aineistoesimerkissä osallisuuden teema kytkeytyy ajatukseen demokratiasta ja vaikuttamisesta. Osallisuus varhaiskasvatuksessa liittyy olennaisesti lapsen oikeuteen tulla kuulluksi, osallistua päätöksentekoon ja vaikuttaa sitä kautta omaan elämäänsä.

”Jokainen tulee kuulluksi ja nähdyksi taustoista, ajatuksista tai näkökulmista huolimatta, että semmoinen demokratian näkökulma myös. Näen, että se yhdenvertaisuus tuo sitä, että jokaisella on mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä.” (H3)

Tästä näkökulmasta tarkasteltaessa, haastateltavien puheessa korostui ajatus siitä, kuinka yhdenvertaisuus ei tarkoita pelkästään passiivista tasavertaisuutta vaan se sisältää oikeuden aktiiviseen osallistumiseen ja vaikuttamiseen. Sevon ja kumppanien (2021) havainnot korostavat lasten osallisuuden merkitystä demokratian ymmärtämisessä. Heidän mukaansa, kun lapset kokevat, että heitä kohdellaan demokraattisesti arjessaan, heillä on tällöin mahdollisuus ymmärtää mitä demokratia käytännössä tarkoittaa. Lasten tulee saada kokea osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia omassa arjessaan, jotta he ymmärtävät demokratian periaatteet (Sevon ym. 2021).

Karhu ja kollegat (2021) toivat tutkimuksessaan esiin käytännön menetelmiä demokraattisuuden ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Näihin menetelmiin kuuluivat muun muassa äänestämisen ja arpominen, joiden avulla tehtiin päätöksiä yhteisistä asioista. Tällaisten menetelmien avulla pyritään takaamaan, että päätökset tehdään yhteisymmärryksessä ja, että jokaisen lapsen ääni tulee kuulluksi.

4.1.1 Opettajien tietoisuus roolistaan yhdenvertaisuuden edistämisessä

Haastattelussa nousi esiin näkökulma, jossa yhdenvertaisuuden toteutuminen liitettiin vahvasti opettajien näyttämään esimerkkiin. Opettajien tietoisuus omasta roolistaan yhdenvertaisuuden edistämisessä koettiin merkittävänä, kuten alla oleva aineistokatkelma osoittaa.

”Kuinka tavallaan me ollaan antamassa sitä esimerkkiä täällä, että miten me täällä niin kun kaikki kohdataan ja kaikilla on tasapuoliset mahdollisuudet olla täällä ja sitten jatkaa vielä myöhemmin varhaiskasvatuksen jälkeenkin.” (H4)

Opettajien puheessa korostui, kuinka he kokivat heidän toiminnallaan ja asenteillaan olevan vaikutusta siihen, miten lapset oppivat kohtaamaan ja arvostamaan toinen toistaan. Opettajien näyttämällä esimerkillä on merkittävä rooli inklusiivisen ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen luomisessa. Opettajien ei tule ainoastaan opettaa yhdenvertaisuuden periaatteita, vaan myös elää niiden

mukaan ja toimia sitä kautta esimerkkinä lapsille jokapäiväisissä vuorovaikutustilanteissa.

4.1.2 Opettajien vastuu tiimin pedagogisina johtajina

Haastattelussa nousi esiin näkökulma liittyen opettajien pedagogiseen johtajuuteen ja sen mukana tulevaan vastuuseen. Alla olevissa aineistokatkelmassa ilmenee, kuinka opettajien ymmärretään kantavan vastuu lasten yhdenvertaisuuden edistämisestä, mikä puolestaan edellyttää heiltä aktiivista roolia työyhteisössään.

”Pedagoginen johtajuus tämmöisessä tilanteessa opettajien näkökulmasta ainakin korostuu tai mä ainakin itse koen, että opettajana mulla on vastuu siitä sen tiimin ja koko sen talonkin pedagogiikasta ja sitten ajatusmaailmasta.” (H3)

”Sen asian esillä oleminen niin mä koen, että se merkitys korostuu opettajan roolissa pitää yllä sitä, että siitä keskustellaan.” (H3)

Myös Heikka ja kumppanit (2022) ovat tutkimuksessaan havainneet opettajan tiedostavan aktiivisen roolinsa pedagogisesti merkittävien teemojen ylläpitäjänä päiväkodin arjessa. He korostavat opettajien toiminnan kohdentuvan sekä tiimin sisäisiin, että ulkoisiin tehtäviin. Opettajat sitoutuvat varmistamaan yhdenvertaisuuden toteutumisen ja jokaisen lapsen kohtaamisen tasavertaisesti.

4.2 Opettajien aito läsnäolo ja vuorovaikutus

Yhteisesti jaettu näkemys haastattelijoiden kesken liittyi vahvasti aikuisen läsnäoloon lasten kanssa toimimisessa. Opettajat kokivat, että opettajana heidän on tärkeää olla aidosti läsnä ja saatavilla joka tilanteessa. Seuraavat aineistositaatit osoittavat, kuinka vahvasti aito läsnäolo, ilman paineita tai kiirettä liittyy opettajan työhön. Tietoinen läsnäolo nähdään myös tärkeänä tekijänä luottamussuhteen luomisessa lapsen ja aikuisen välillä.

”Aikuiset pystyy tuomaan lasten leikkiin paljon asioita olemalla siinä läsnä.” (H1)

”Kiinnitetään huomiota siihen, että ne kaikki lapset saa meiltä yksin paljon aikaa ja huomiota ja syliä.” (H4)

Yhdenvertaisuuden edistämässä merkittäväksi tekijäksi tuloksissa nousi jokaisen lapsen yksilöllinen kohtaaminen. Opettajat kokivat, että etenkin pienryhmätoiminta tarjoaa hyvän mahdollisuuden jokaisen lapsen huomioimiseen ja kohtamiseen yksilöllisesti. Juutisen (2015) tutkimuksen mukaan pienryhmätoimintaa korostava pedagogiikka ilmeni siten, että lapset tunsivat kuuluvansa omaan pienryhmäänsä ja olevansa yhteydessä sitä kautta vastuuikäiseen. Pienryhmätoiminta mahdollistaa, että opettajat pystyvät kohtaamaan jokaisen lapsen yksilöllisesti ja tarjoamaan heille mahdollisuuden tulla kuulluksi ja nähdyksi, kuten seuraava sitaatti osoittaa.

”Toimitaan näissä pienemmissä ryhmissä päivittäin, lasten kohtaaminen on niissä mahdollista ja sitä kautta myöskin heidän toiveidensa ja ajatustensa kuuntelu.” (H2)

Pienryhmätoiminnalla opettajat pyrkivät luomaan tilaa yksilölliselle vuorovaikutukselle ja keskusteluille, mikä edesauttaa lasten toiveiden ja ajatusten kuulemista ja huomioimista.

4.2.1 Arjen ennakoitavuus ja lasten kuuleminen

Haastateltavien puheissa korostui arjen ennakoitavuuden merkitys yhtenä keskeisenä tekijänä yhdenvertaisuuden edistämässä. Opettajien korostama tarve selkeille ja oikeudenmukaisille säännöille luo pohjan turvalliselle ja ennakoitavalle ympäristölle. Opettajat mainitsivat puheessaan, kuinka varhaiskasvatuksen päivittäinen kiire ja vaihtelevuus tekevät arjen ennakoinnista toisinaan hankalaa. Kuten Havisalmi & Reunamo (2023) toteavat myös tutkimuksessaan, kuinka varhaiskasvatuksen arki ei ole aina säännönmukaista. Ennakoitavuus antaa kuitenkin lapsille turvallisuuden tunnetta ja auttaa heitä

ymmärtämään, mitä odottaa eri tilanteissa. Aikuisen tehtävä on varmistaa, että ryhmässä on selkeät ja oikeudenmukaiset säännöt, jotta jokaisella lapsella on turvallista toimia ryhmässään. Seuraavalla aineistositaatilla voidaan osoittaa, kuinka tärkeänä opettajat kokivat arjen ennakoitavuuden.

”Esimerkiksi ryhmän säännöt tai muut, että ne olisi sellaiset, että lapset tietää mitä tapahtuu ja on ennakoitavissa, jotenkin tärkeitä, että he tietää vähän mitä tapahtuu.” (H2)

Tuloksista ilmeni, kuinka opettajat kokivat tärkeäksi varmistaa, että jokaisella lapsella on mahdollisuus tehdä itse omat valintansa. Aikuisen tehtävänä on varmistaa lasten tasapuolinen kohtelu ja kiinnittää huomiota, että kaikilla lapsilla on yhtäläinen mahdollisuus osallistua haluamaansa toimintaan. Alla oleva sitaatti osoittaa konkreettisen esimerkin tällaisesta tilanteesta.

”Pidetään huolta siitä, että kaikilla on mahdollisuus valita sitä mitä haluavat tehdä ja sitten, vaikka vuorotella että jos tänään ei mahdu johonkin leikkiin niin sovitaan jo etukäteen, että hei sinun vuorosi on huomenna.” (H3)

Opettajat korostivat puheessaan myös päätösten perustelemisen tärkeyttä seuraavan aineistositaatin mukaisesti.

”Niistä asioista keskustellaan lasten kanssa ja perustellaan se asia, että miksi näin on, että lapsikin ymmärtää sen.” (H1)

Heidän mukaansa päätöksiä on oleellista perustella, jotta lapset ymmärtävät miksi joitain asioita tehdään ja miksi tietyt säännöt on päätetty ja kokevat tätä kautta toimintaympäristönsä oikeudenmukaisena.

4.2.2 Haasteet yhdenvertaisuuden edistämisessä

Koska tässä aineistossa opettajien tulkinnat lasten yhdenvertaisuudesta linkittyivät lapsen osallisuuden rakentumiseen, myös yhdenvertaisuuden

toteuttamisen haasteet liitettiin tähän teemaan. Yhdenvertaisuuden edistämiseen liittyvien haasteiden koettiin liittyvän työyhteisön sisäisiin tekijöihin. Sisäisillä tekijöillä viitattiin muun muassa työyhteisön dynamiikkaan, ristiriitoihin ja henkilöstön välisiin näkemuseroihin, kuten alla oleva katkelma osoittaa.

”Jos olisi suuria näkemuseroja tavallaan tässä asiassa, niin ehkä se voisi olla yksi semmoinen, että siinä voi sitten syntyä ristiriitoja.” (H4)

Yksi tuloksissa esiin noussut näkökulma liittyy aikuisen auktoriteetin liiallisen käyttämiseen. Seuraava aineistokatkelma osoittaa, kuinka opettajien tulisi pyrkiä tietoisesti välttämään liiallisen auktoriteetin korostamista ja keskittyä rakentamaan tasa-arvoista vuorovaikutussuhdetta lasten kanssa toimimisessa.

”Myös semmoinen tasa-arvoisuus niitten lasten kanssa suhteessa aikuisiin, että onko aikuinen pelkäänsä se vallankäyttäjä, että kuinka vahvasti mä saatan jossakin tilanteessa päättää lasten puolesta asioita, joita he voisi vaikka itekin päättää. Jotenkin sellainen, että mä en ole se auktoriteetti vaan, että hei me ollaan yhdessä tässä ja me yhdessä luodaan se hyvä henki.” (H3)

Sevon ja kumppanit (2021) toteavat, kuinka lapset eivät usein pääse osallistumaan päätöksentekoon ja heidän äänensä saattaa jäädä kuulematta. Heidän mukaansa lasten kuuleminen saattaa joskus olla vain pintapuolista ja heitä ohjataan mukautumaan aikuisten mielipiteisiin ja päätöksiin. Tämä asettaakin epätasa-arvoisen valtasuhteen lapsen ja aikuisen välille, mikä vaikuttaa lapsen kokemukseen omasta osallisuudestaan yhteisössä.

4.2.3 Tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnittelu arjen apuvälineenä

Haastattelun aikana useasti esiin noussut teema liittyy varhaiskasvatuksen kentällä melko tuoreeseen ja ajankohtaiseen tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitteluun. Tämän tutkimuksen tuloksista ilmeni, kuinka kaikki opettajat jakoivat yhteisen näkemyksen tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnittelun hyödyllisyydestä. Se koettiin onnistuneena ja

hyvänä työkaluna tukena varhaiskasvatuksen arjessa. Lisäksi sen käyttäminen koettiin helppona ja selkeänä. Keskustelussa nousi esiin, kuinka opettajat kokivat, että suunnittelun käyttöönotto on tiivistänyt työyhteisöä ja lisännyt työyhteisön keskustelua yhdenvertaisuuden teemoista.

”Mun mielestä se on tosi hyvä juttu, että sellainen on nyt meille tullut tähän, että mitä me käytetään sitten tukena tässä meidän työssä.” (H4)

Alla oleva aineistokatkkelma osoittaa, kuinka tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnittelun avulla on tunnistettu kehittämiskohteita ja saatu myös konkreettisesti parannettua asioita ja tehtyä muutoksia yhdenvertaisuuden toteutumiseksi.

”Että on kehittämiskohteita löytynyt ja parannusehdotuksia tehty ja on parannettu asioita.” (H1)

Tulokset osoittavat, että tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnittelu ei ole pelkästään pakollinen laadittava dokumentti vaan se on aktiivisesti otettu osaksi varhaiskasvatuksen toimintaa. Tämän tutkimuksen tulosten mukaan voidaan todeta, kuinka tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnittelu on tehokas työkalu lasten yhdenvertaisuuden edistämiseksi varhaiskasvatuksen arjessa.

4.3 Yhteenvetoa

Tämän tutkimuksen tulosten perusteella voidaan todeta, kuinka varhaiskasvatuksen opettajat ovat merkittävässä roolissa lasten yhdenvertaisuuden edistämässä. Heidän tehtävänä on luoda inklusiivinen ympäristö, jossa jokainen lapsi kokee olevansa hyväksytty sellaisena kuin on. Opettajien rooli ei kuitenkaan rajoitu ainoastaan pedagogiseen työhön, vaan tiimensä pedagogisina johtajina he toimivat myös esimerkkinä yhdenvertaisuuden toteutumisessa. He eivät siis pelkästään opeta yhdenvertaisuutta, vaan toimivat aktiivisesti sen edistäjinä omassa ja tiimensä toiminnassa. Lasten yhdenvertaisuuden edistäminen ei ole kuitenkaan ainoastaan opettajien vastuulla, vaan se edellyttää koko tiimin ja työyhteisön sitoutumista. Tasa-arvo-

ja yhdenvertaisuussuunnitelma tarjoaa pohjan yhdenvertaisuustyölle, mutta sen toteutuminen käytännössä vaatii kuitenkin jatkuvaa työtä, reflektiota ja yhteistyötä koko henkilöstön kesken.

Tämän tutkimuksen tuloksista ilmeni, kuinka yhdenvertaisuuden edistämisen keinot painottuivat lähinnä aikuisten ja lasten väliseen vuorovaikutukseen ja rakenteisiin. Vaikka tuloksista nousi monia konkreettisia keinoja yhdenvertaisuuden edistämiseksi, painottuivat ne lähinnä aikuisen ja lapsen väliseen toimintaan, eikä niissä juurikaan ollut mainintaa lasten keskinäisen yhdenvertaisuuden tarkastelusta. Tämä korostaa tarvetta syvempään tarkasteluun siitä, miten lasten keskinäinen yhdenvertaisuus toteutuu päiväkodin arjessa. Tästä tutkimuksesta saatujen tulosten perusteella voidaan kuitenkin todeta, että varhaiskasvatuksen opettajat pyrkivät aktiivisesti toteuttamaan ja edistämään lasten yhdenvertaisuutta päiväkodin arjessa pienilläkin keinoilla. Juutisen (2015) korostama ajatus, siitä kuinka jo pienillä teoilla voidaan vahvistaa lasten tunnetta yhteenkuuluvuudesta varhaiskasvatuksessa, näyttää olevan linjassa tämän tutkimuksen tulosten kanssa. Tämä osoittaa, kuinka yhdenvertaisuuden edistämisessä ja tukemisessä myös pienillä, arkisilla teoilla on merkitystä.

5 POHDINTA

Tässä luvussa pohdin tämän tutkimuksen merkittävämpiä tuloksia ja niiden yhteyttä aikaisempiin tutkimuksiin, yhdistellen aikaisempaa teoriaa ja omaa pohdintaa. Tämän jälkeen tarkastelen tämän tutkimuksen eettisyyteen ja luotettavuuteen liittyviä näkökulmia. Lopuksi esitän mahdollisia ideoita jatkotutkimuksiin.

5.1 Keskeisten tulosten pohdinta ja johtopäätökset

Tämän tutkimusten tulosten perusteella varhaiskasvatuksen opettajien näkemykset yhdenvertaisuuden käsitteestä ja sen merkityksestä olivat hyvin samankaltaiset toistensa kanssa. Tuloksista nousi esiin, kuinka opettajien tulkinta lasten yhdenvertaisuudesta liittyy vahvasti osallisuuteen. Sevon ja kumppanit (2021) toteavat, kuinka usein kulttuuriset normit ja asenteet rajoittavat lasten osallisuutta, sillä lapset nähdään vain tulevina aikuisina tai epätäysivaltaisina kansalaisina. Tällä on taas vaikutusta siihen, miten arkipäivän tilanteita ja toimintaa toteutetaan. Tämän tutkimuksen tuloksissa puolestaan korostui, kuinka opettajat näkevät lapset aktiivisina toimijoina ja heidän osallisuutensa on tärkeää huomioida kaikessa toiminnassa ja suunnittelussa. Kuitenkin tämä herättää kysymyksen siitä ovatko kaikkien lasten edellytykset toteuttaa osallisuuttaan lähtökohdiltaan yhdenvertaiset. Sevon ja kumppanit (2021) korostavat, kuinka erilaiset taustat, kulttuurit, kielelliset taidot ja elämäntilanteet voivat luoda erilaisia esteitä lasten välille ja tätä kautta vaikuttaa heidän kykyynsä toteuttaa osallisuuttaan. He painottavat, että on olennaista ottaa huomioon ne tekijät, jotka voivat luoda eriarvoisuutta lasten ryhmien välille ja aiheuttaa haasteita yhdenvertaisuuden toteutumiselle.

Karhu ja kollegat (2021) pohtivat tutkimuksessaan, kuinka demokraattisuus ja yhdenvertaisuus varhaiskasvatuksessa korostavat lasten keskinäistä osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia. Heidän mukaansa tätä ei kuitenkaan

pidä tulkita niin, että lapset ja aikuiset olisivat täysin tasavertaisia päätöksenteossa. Tämän tutkimuksen tulokset ovat linjassa Karhun & kollegoiden (2021) ajatusten kanssa siitä, kuinka lasten aktiivisen osallistumisen merkitystä toiminnassa, suunnittelussa sekä päätöksenteossa on oleellista huomioida. On kuitenkin muistettava, että aikuisten tehtävänä on kantaa viime kädessä vastuu päiväkodin arjen sääntöjen ja käytäntöjen määrittelemisestä.

Tutkimuksen tuloksissa esiin nousi erityisesti arjen ennakkoinnin tärkeys. Varhaiskasvatuksen arki on hektistä, eikä kaikissa tilanteissa voida taata täydellistä ennakoitavuutta. Kuitenkin pyrkimys selkeyteen rakentaa perustaa sille, että lapset kokevat ympäristön turvalliseksi ja tasapuoliseksi. Havisalmi & Reunamo (2023) toteavat tutkimusartikkelissaan, kuinka varhaiskasvatuksessa ilmenee epävakautta ja säännönmukaisuuden puutetta, mikä näkyy päivittäisen ohjelman ennakoimattomuutena sekä henkilöstön ja lapsiryhmien vaihtuvuutena. Heidän mukaansa varhaiskasvatuksen henkilöstön vaihtuvuus ja päivittäiset arkeen liittyvät muutokset häiritsevät toiminnan jatkuvuutta ja vuorovaikutussuhteiden pysyvyyttä.

Juutisen (2015) tutkimuksen tuloksissa lasten ja työntekijöiden välisen yhteenkuuluvuuden rakentuminen korostui vähemmän kuin lasten keskinäinen yhteenkuuluvuus. Tämän tutkimuksen tulokset taas painottuivat lähinnä aikuisten ja lasten väliseen vuorovaikutukseen ja rakenteisiin. Varhaiskasvatuksen arjen tilanteissa lapset ovat usein vuorovaikutuksessa keskenään ilman aikuisen välitöntä läsnäoloa. Tällöin lasten väliset suhteet ja heidän tapansa toimia toistensa kanssa nousevat merkittäviksi heidän keskinäisen yhdenvertaisuutensa näkökulmasta. Juutisen (2015) mukaan päiväkodilla onkin suuri rooli lasten keskinäisen yhdenvertaisuuden rakentumisessa, siellä korostuu erityisesti lasten keskinäisten ystävyysuhteiden merkitys.

5.2 Tutkimuksen luotettavuuden tarkastelua

Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan rooli sekä toiminta ovat keskeisessä asemassa luotettavuuden varmistamiseksi (Eskola & Suoranta 1998). Tuomen & Sarajärven (2018) mukaan laadullista tutkimusta tehdessä on olennaista tarkastella tutkijan omia henkilökohtaisia sitoumuksia tutkimukseen liittyen. On otettava huomioon, ettei tutkijan mahdolliset henkilökohtaiset ennakkokäsitykset, arvot tai kokemukset vaikuta tutkimuksen suuntaan tai tulosten tulkintaan. Tässä tutkimuksessa koin tärkeänä, ettei varhaiskasvatuksen opettajaopiskelijana omat henkilökohtaiset mielipiteeni ja näkökulmani vaikuta tulosten luotettavuuden tulkintaan. Tutkimuksen luotettavuutta lisää tutkimuksen tulosten totuudenmukaisuus ja tutkimuksen vaiheiden kuvaaminen selkeästi. Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttavia tekijöitä miettiessä pitää ottaa huomioon, kuinka mahdollisesti piiloiset valtarakenteet työyhteisössä vaikuttaa tulosten luotettavuuteen, jos haastateltavat työskentelevät samassa päiväkodissa tai ovat ennalta toisilleen tuttuja (Hirsjärvi & Hurme, 2022). Tutkimuksen luotettavuutta parantaa myös se, että haastattelujen aikana tai niiden jälkeen varmistetaan, että sekä tutkija että haastateltavat ovat ymmärtäneet ja tulkinneet keskustelussa esiin nousseet asiat samalla tavalla (Puusa & Juuti, 2020). Tämän tutkimuksen tuloksia tarkastellessa on oleellista tiedostaa, että tästä tutkimuksesta saadut tulokset ovat vain pieni otos, eivätkä ne anna täydellistä kuvaa tarkasteltavasta ilmiöstä. On myös tärkeää huomioida, että aikaisempia tutkimuksia ei voi suoraan verrata tämän tutkimuksen tuloksiin, sillä muun muassa niiden tutkimuskontekstit eroavat toisistaan. Lisäksi tutkimusjoukon koko ja valittu tutkimusmenetelmä voivat vaikuttaa tulosten yleistettävyyteen. Vertailemalla eri tutkimustuloksia voidaan saada kuitenkin monipuolisempi sekä syvempi käsitys tutkittavasta ilmiöstä ja mahdollisista yhteyksistä eri tekijöiden välillä.

5.3 Jatkotutkimusaiheita

Yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa on tutkittu varhaiskasvatuksen kontekstissa jo melko paljon. Yhdenvertaisuus on yksi varhaiskasvatuksen keskeisimmistä

arvoista, joten sitä on tärkeää tutkia, jotta voidaan kehittää entistä inklusiivisempaa ja yhdenvertaista varhaiskasvatusta. Tämän tutkimuksen tulokset korostivat varhaiskasvatuksen opettajien konkreettista toimintaa yhdenvertaisuuden edistämiseksi keskittyen lähinnä aikuisten ja lasten väliseen rakenteeseen. Näin ollen mahdollisissa jatkotutkimuksissa voisi keskittyä nimenomaan lasten keskinäisen yhdenvertaisuuden ja yhteenkuuluvuuden näkökulmaan. Tällainen tutkimus voisi lisätä ymmärrystä siitä, miten lasten keskinäiset suhteet vaikuttavat yhdenvertaisuuteen ja yhteenkuuluvuuden tunteeseen varhaiskasvatuksessa.

LÄHTEET

- Ahonen, L. (2023). *Tiimin voima varhaiskasvatuksessa*. PS-kustannus.
- Alasaari, N. & Katainen, R. (2016) Selvitys – Sukupuolten tasa-arvon edistämisestä varhaiskasvatuksessa. *Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen selvitys 2016:36*.
- Alila, K., Eskelinen, M., Kuukka, K., Mannerkoski, M., & Vitikka, E. (2022) *Kohti inklusiivista varhaiskasvatusta sekä esi- ja perusopetusta. Oikeus oppia – Oppimisen tuen, lapsen tuen ja inklusion edistämistoimia varhaiskasvatuksessa sekä esi- ja perusopetuksessa valmistelevan työryhmän loppuraportti*. Opetus ja kulttuuriministeriön julkaisuja: 2022:44.
- Buccholtz, N., Stuart, A. & Frønes, T-S. (2020). Equity, Equality and Diversity — Putting Educational Justice in the Nordic Model to a Test. Teoksessa T-S. Frønes, A. Pettersen, J. Radišić & N. Buchholtz (toim.), *Equity, Equality and Diversity in the Nordic Model of Education* (s. 13-41). Springer.
- Eerola-Pennanen, P., Turja, L. & Lipponen, S. (2022). Yhdenvertaisuus ja moninaisuus. Teoksessa P. Eerola-Pennanen, A. Siippainen & M. Koivula (toim.), *Valloittava varhaiskasvatus: oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia* (s. 137–145). Vastapaino.
- Eskelinen, M. & Itäkare, S. (2020). ”Pidetään huolta ettei erotella tyttöjen ja poikien juttuja”. Tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja sukupuolisensitiivisyyttä rakentavat diskurssit paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. *Journal of Early Childhood Education Research* 9(2), s. 197–229.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*.
- Fonsen, E. (2019) Johda pedagogiikka! Pedagoginen johtajuus on johtajan ydintehtävä ja varhaiskasvatuksen laadun edellytys. *Varhaiskasvatuksen Opettajien Liitto VOL*. PunaMusta, 1. painos.
- Fonsén, E. (2014). Pedagoginen johtajuus varhaiskasvatuksessa [väitöskirja, Tampereen yliopisto]. TREPO Tampereen yliopiston julkaisuarkisto.

- Havisalmi, J., Reunamo, R. (2023) Mistä varhaiskasvatuksen kaaoksessa on kysymys? *Journal of Early Childhood Education Research* 12 (2), 51-70.
- Heikka, J., Kahila, S & Suhonen, K. (2022). Shadowing teachers as pedagogical leaders in early childhood education settings in Finland. *Journal of Early Childhood Education Research* 11 (2), 151–173.
- Hermanfors, K. (2017). Inklusiivinen varhaiskasvatus – Itsestäänselvääkö?. *Kasvatus & Aika*, 11(3), 91–95.
- Hirsjärvi, S & Hurme, H. (2022). *Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. [2. painos].
- Juutinen, Jaana (2015) Lasten yhteenkuuluvuuden rakentuminen päiväkotiarjen pienissä kertomuksissa. *Varhaiskasvatuksen tiedelehti*. Oulun yliopisto. Vol. 4, No. 2. 159–179.
- Karhu, A., Heiskanen, N., & Närhi, V. (2021). Kohti sosioemotionaalaisia taitoja ja lasten osallisuutta tukevaa toimintakulttuuria: ProVaka-toimintamallin pilottivaiheen analyysi. *Journal of Early Childhood Education Research*, 10(1), 83-113.
- Laakso, P., Pihlaja, P. & Laakkonen, E. (2020). Inklusiivisen pedagogiikan johtaminen varhaiskasvatuksessa. *Varhaiskasvatuksen Tiedelehti. Journal of Early Childhood Education Research* 9(2), 373—398.
- Laiho, A. (2013) Sukupuolten tasa-arvo koulutuspoliittisena tavoitteena ja käsitteenä – erityistarkastelussa 2000-luvun politiikkadokumentit. *Kasvatus ja aika* 7 (4) 2013, 27–44.
- Opetushallitus (2023) Tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelman laatiminen tulee pakolliseksi varhaiskasvatuksessa.
Tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelman laatiminen tulee pakolliseksi varhaiskasvatuksessa – uusi sivusto julkaistu varhaiskasvatustoimijoiden tueksi | Opetushallitus (oph.fi)
- Opetushallitus (2022). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet.
Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022 (oph.fi)
- Parrila, S. & Fonsén, E. (toim.) (2016). *Varhaiskasvatuksen pedagoginen johtajuus. Käsikirja käytännön työhön*. (s. 19–24) PS-kustannus.
- Pihlaja, P. & Viitala, V. (2019). Varhaiserityiskasvatus suunnannäyttäjänä. Teoksessa P. Pihlaja & V. Viitala. (toim.) *Varhaiserityiskasvatus*. (s. 46–49) PS-kustannus.

- Puusa, A. & Juuti, P. (toim.). (2020). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus Oy.
- Sevón, E., Hautala, P., Hautakangas, M., Ranta, M., Merjovaara, O., Mustola, M., Alasuutari, M. (2021). Lasten osallisuuden jännitteet varhaiskasvatuksessa. Jyväskylän yliopisto. *Journal of Early Childhood Education Research* Volume 10, Issue 1, 2021, 114–138.
- Sevon, E., Mustola, M., Hautakangas, M., Hautala, P., Ranta, M., Salonen, E. & Alasuutari, M. (2021). Näennäinen normi vai elettyä demokratiaa? Varhaiskasvatuskäytännön lasten osallisuus kasvatusalan opiskelijoiden ja ammattilaisten puheessa. *Kasvatus & Aika*, 15 (3–4), 333–349.
- Tirri, K., & Kuusisto, E. (2019). *Opettajan ammattietiikkaa oppimassa*. Gaudeamus.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi. [E-kirja].
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2019) Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje.
- Varhaiskasvatuslaki §3, 540/2018. 540/2018
- Varhaiskasvatuslaki 540/2018 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX ®
- Vilka, H. (2021). *Näin onnistut opinnäytetyössä: Ratkaisut tutkimuksen umpikujiiin*. PS-kustannus.
- Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014, 8 §)
- Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX ®